

Adalet Meslek Etiği

2. Bölüm - Meslek Etiği

Meslek - İş - Çalışma

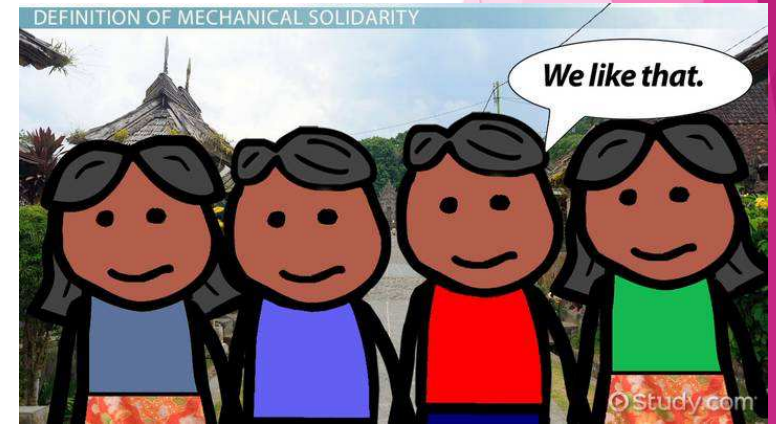
- ▶ **Çalışma:** İnsanın fiziksel çevresini değiştirmek için gerçekleştirdiği amaçlı bir çaba. Fiziksel ve zihinsel bir etkinlik. İnsan kişisel potansiyelini çalışma ile ortaya çıkarır. Sanayi devriminden önce kölelik ile özdeşleşen ve olumsuz bir çağrışım yapan bu kavram sanayi devriminden sonra nitelik değiştiriyor.
- ▶ **İş:** Ücret karşılığı gerçekleştirilen çalışma. İnsana statü kazandırır. Sosyal çevreyi dönüştürme özelliğini taşır.
- ▶ **Meslek:** İşe göre daha sistemli bilgi gerektiriyor. *Para kazanmak için yapılan, eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları olan, etik değerleri kapsayan etkinlikler bütünü.* Toplumda bir gereksinimi karşılar. İnsanın bir mesleği olabilir, ama bu o an fiilen bir işte çalıştığı anlamına gelmez.

Meslek Kavramının Tarihsel Gelişimi

- ▶ **Uzmanlaşma:** Meslek eğitimi gerektirir. Mesleklerin ve meslek kollarının çeşitlenmesi. Bir mesleği o meslekte bilgi sahibi olmayan insanlardan ayırmamıza yarar. Mesleki yeterliliği ölçmek için sayılan standartların temelini oluşturur. Günümüzde, diplomalı olmak uzmanlık için önemli bir koşulu sağlıyor.
- ▶ **Esneklik:** Eskiden, özellikle sanayi öncesi dönemde, birey yaptığı işin tüm basamaklarına hakimdi. Ürettiği şeyi baştan sona imal eden kendisiydi. Uzmanlaşma ile artık her birimiz üretilen şeyin bir kısmına hakim hale geliyoruz. Kişi kendini doğrudan ürettiği nesne ile ifade edemeyebiliyor.
- ▶ Buna bağlı olarak, eskiden mesleğin işlevi (toplum için) ön plandayken, artık mesleğin ekonomik değer getirisi, birey için işlevi ön planda. Ekonomik amaçlarla gerçekleştirilen meslek anlayışı var.

Meslek Ahlakı - Durkheim

- ▶ Dine dayalı geleneksel ahlak anlayışının değiştiği modern sanayileşme dönemindeyiz. Toplumların bütünlüğünü sağlamak, ani toplumsal değişimlerde meydana gelen “anomi” yani kuralsızlık durumunu bertaraf etmek gerekiyor.
- ▶ Geleneksel toplumlarda aile, akrabalık ilişkileri, geleneksel normlar, din, töreler bireylerin davranışı üzerinde belirleyiciydi. Bu normların dışına çıkan bireyler dışlanır ya da cezalandırılırdı.
- ▶ Geleneksel dayanışmada (mekanik dayanışma) bireylerin beğenileri ortak, bireylerin işleri birbirine benziyor (ör. Geleneksel bir toplulukta herkes tarımla uğraşıyor)

Meslek Ahlakı - Durkheim

- ▶ Modern toplumlarda ise geleneksel ahlaki kontrol mekanizmaları devreden çıkıyor. Büyük kentlerde bir ahlaki boşluk doğuyor. Durkheim'a göre bu boşluğu dolduracak, toplumsal düzeni ve uyumu tahsis edecek güç meslek örgütlerindedir.
- ▶ Pek çok farklı meslek dalı ve uzmanlaşma ortaya çıkıyor. Bu meslekler birbirlerine bağlı / bağımlı aslında. Çünkü herkes işini iyi yaparsa toplum bir arada düzgün biçimde işleyebilir. Bu çeşitlenen meslekler meslek birliklerini kuracak ve her meslek için uyulması gereken kuralları belirleyecek. Aslında kast ettiği lonca teşkilatları oluyor.
- ▶ Tarihte örnekleri bulunan **lonca teşkilatları** modern toplumlarda da işlevseldir. Hem mesleki hem ahlaki kurumlardır.

Meslek Ahlakından Meslek Etiğine

Meslek ahlakı: belirli bir mesleğin icrasında uyulması gereken kurallar. Her mesleğin farklı kuralları olsa da birleştikleri ortak değerler vardır:

- ▶ İnsanlar arası ilişkilere dair temel değerler
- ▶ Töre, gelenek, görenek ve yerleşik alışkanlıklar
- ▶ Bilime, bilgiye, teknolojiye dayalı değerler.

Bu değerler doğrultusunda ortak meslek değerleri:

- ▶ Dürüstlük ve adalet
- ▶ Bu değerler, neyin doğru olduğuna karar vermede kolaylık sağlar, meslek sahiplerinin yanlış davranışlarını önler. Kurallara bağlı olan meslektaşları destekler. Toplumsal ahlakın egemen kılınmasına destek olur.

Meslek Ahlakından Meslek Etiğine

Bu değerlerle:

- ▶ Saygınlık, güvenilirlik kazanılıyor
- ▶ Problem çözümünde kolaylık görme
- ▶ Kurumların kalite yönetimi, stratejik planlama, sosyal sorumlulukları düzenleniyor
- ▶ Haksız rekabet engelleniyor.

Meslek ahlakı - meslek etiği farkı:

- ▶ Her mesleğin kendine özgü kuralları var bu her meslek için ayrı meslek ahlakı olarak tarif ediliyor. Etik ise tüm meslekleri bağlayan, her toplumda geçerli evrensel ahlaki normlar (s.39).

Felsefi İnceleme Alanı Olarak Meslek Etiği

- ▶ İlk bölümde meta etik - normatif etik ayrımı vardı. Normatif etik 20.yy'ın ilk yarısında popüleritesini kaybetmişti. İnsanlar artık pratik buyruklardan, hayatlarını düzenleyen normatif kalıplardan çok kavramların anlamı nedir, bu kavramlar ne ifade ediyor sorusu ile ilgileniyorlardı.
- ▶ Ancak 2. Dünya Savaşı büyük bir çöküntü ve kriz yaratıyor ve bizi ahlak- etik konusu üzerinde yeniden düşünmeye sevk ediyor (Nazilerin bilim adına topladığı insanlar üzerinde deney yapması, soykırım, ari ırk yaratmak için zorunlu kısırlaştırma, vb. konularının etik açıdan değerlendirilmesi). Pratik düzenlemelere gerek var.
- ▶ Klasik normatif etik teorilerinin yeni bir yorumu olarak **pratik etik-uygulamalı etik** ortaya çıkıyor.
- ▶ Pratik etik - uygulamalı etik zaman zaman meslek etiği ile eş anlamda kullanılıyor.

Felsefi İnceleme Alanı Olarak Meslek Etiği

- ▶ Meslek etiği, özellikle insan ile uğraşan disiplinlerde önem kazanıyor.
- ▶ Pratik etik- uygulamalı etik ise meslek etiğini de içeriyor ama daha geniş bir alanı kapsar.
- ▶ Meslek etiği ve pratik etiğin konuları neler olabilir?
- ▶ Küresel ısınma
- ▶ Çevre kirliliği
- ▶ Irkçılık...

Felsefi İnceleme Alanı Olarak Meslek Etiği

- ▶ Etiğin ontolojik ve epistemolojik soruları ile uğraşan (yani kavramların anlamı, konumu, hangi bilginin gerçekten var kabul edileceği gibi daha soyut konular) dalına felsefi etik ismi veriliyor.
- ▶ Gündelik yaşamda karşılaşacağımız sorunlara nasıl bakmalıyız, hangi tür durumlar sorun kabul edilmeli, ve bu sorunlar karşısında nasıl davranmalıyız soruları pratik etiğin konusu oluyor. Meslek etiği de pratik etiğin bir alt dalı oluyor. Pratik etiğin kurucularından biri Peter Singer.

Doğrudan Mesleki İlgiye Sahip Meslek Etiği Örnekleri

- ▶ **İş etiği** → İşletmelerin mal ve hizmet üretirken örgüt ve kişi düzeyinde uyması gereken davranış standartlarıdır.
- ▶ Müşterilere düzgün ve kaliteli hizmet sunumu. Çevreye duyarlı üretim. İşçi hakları.
- ▶ Örneğin bir anonim şirkette, patron kime karşı sorumludur?
- ▶ Hissedarlara, çalışanlara, müşterilere, şirketin faaliyetinden etkilenen diğer insanlara.
- ▶ İş hayatında müşteriyi aldatmak → ahlaki bir sorun mu yoksa oyunun bir parçası mı? Ticaret burada poker oyununa benzetiliyor.

Doğrudan Mesleki İlgiye Sahip Meslek Etiği Örnekleri

- ▶ **Tıp etiği** → kürtaj, ötenazi, insan üzerinde deney, beyin operasyonları ile psikiyatrik hastaların dürtülerinin kontrol edilmesi...
- ▶ **Bilim etiği** → Pozitivist düşünce egemenliğini sürdürdü. Hala sürdürse de özellikle 2.Dünya Savaşı'ndan sonra sorgulanmaya başlandı.
- ▶ Bilim etikçilerine göre insanın iki tür sorumluluğu vardır: iç sorumluluk ve dış sorumluluk.
- ▶ İç sorumluluk: Bilimle uğraşan kişinin, araştırma ve çalışmalarında elde ettiği bulguların gerçeği yansıtması. Çalışılan verilerle oynanmaması (ör. Aslında görüşülmemiş insanlarla görüşülmüş gibi sahte anket formu doldurmak)
- ▶ Dış sorumluluk: topluma karşı yükümlülükler. Yapılan araştırma üzerinde çalışılan insanlara zarar veriyor mu? Onların çevresine zarar veriyor mu?

Guguk Kuşu filminde Jack Nicholson'a yapılan operasyon

Dolaylı Mesleki İlgkiye Sahip Meslek Etiği Örgütlenmeleri

- ▶ **Çevre etiği** → davranışlarımızın ekosistemin devamlılığı ile uyumlu olması. İnsanın gelecekte, geçmişten sorumlu olmamasını sağlamak.
- ▶ Tüm canlı aleminin bütünselliğine vurgu, bu bütünlüğü bozmamak
- ▶ İnsan onuruna yakışır biçimde yaşamak ve bunu gelecekte kaybetmemek
- ▶ Doğal ve kültürel kaynakların korunması ve sürekliliği
- ▶ Bu kuralların hayata geçmesi için devlet ve STKlarla işbirliği
- ▶ Yeni kuşakların bu normlar doğrultusunda eğitilmesi.

Dolaylı Mesleki İlgiye Sahip Meslek Etiği Örgütlenmeleri

- ▶ **Barış etiği** → nükleer savaş ihtimali bu alanı gündeme getiriyor.
- ▶ Sorumsuz büyüme, savaşlar, silahlanma yarışı → Akla ve bilime dayalı modern düşünceenin krizi mi?
- ▶ Bu sorunları düşünmek üzerine barış etiği, insanların birbirlerine olan önyargı ve düşmanlıklarını sorgulamaya yönelik düşünceler. “Öteki” olarak kabul ettiğimiz kişilere saygı
- ▶ Dayanışmacı, evrensel bir adalet anlayışı geliştirmek.